

İnovasyon Endekslerine Göre Türkiye'nin Durumu ve Sağlık Sektörüne Etkileri

The Situation of Turkey According To The Innovation Indexes And The Effects On The Health Sector

Yiğit Kerem YILDIZ¹

¹İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

ÖZ

İnovasyonun sağlık kuruluşlarına ve sağlık sektörüne getirmiş olduğu etkilerinin anlaşılması, yapılacak inovasyonun sektörde yer alan kuruluşa ve bulunduğu sektöre olan etkisinin anlaşılması amacıyla uluslararası kuruluşlarca kabul gören endeksler kullanılmaktadır. Bu endekslere göre hem ülkelerin hem de kuruluşların inovasyon düzeyleri değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı sağlık sektörü dâhil bütün sektörlerde yer alan kuruluşlar tarafından kabul edilen inovasyon endeksleri hakkında bilgiler sunarak; endekslerin Türkiye hakkındaki görüşleri belirtilerek sağlık sektörüne olan etkilerini yorumlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi amacıyla endekslerin görüşleri derlenerek hazırlanmıştır. İncelemelere göre Türkiye'nin inovasyon konusunda olumlu adımlar attığı fakat çalışması gerektiği bazı noktaların da olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu gözlemler sağlık sektörüne olan etkilerinin de yorumlanmasına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoekonomik Faktörler, Sağlık Hizmetleri Yönetimi, Sağlık Tesisleri, İnsan Gücü ve Hizmetleri, Sağlık Ekonomisi ve Organizasyonları

ABSTRACT

Indexes that are accepted by international organizations use to understand the effects that the innovation has brought to the health institutions and the health sector. These indexes evaluate the level of innovation of countries and institutions. The aim of the study is to provide information about innovation indexes accepted by organizations in all sectors including health sector and to comment on the impacts of the incides on the health sector by giving opinions on Turkey. In order to achieve this purpose, the opinions of the indexes are compiled. According to the reviews, Turkey has taken positive steps on innovation but there are some points that Turkey should work. Besides these observations contributed to the interpretation of the effects on the health sector.

Key words: Socioeconomic Factors, Health Services Administration, Health Care Facilities, Manpower, and Services, Health Care Economics and Organizations

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojiye yaşanan gelişmeler nedeniyle günümüzde kuruluşlar ile ülkeler diğer ülkelere veya kuruluşlara üstünlük sağlamak ya da bulunmuş oldukları statüyü pekiştirmek veya geliştirmek için inovasyon faaliyetleri yapmaktadır. Bu faaliyetler sayesinde ülkelerin ve kuruluşların finansal performansları artmaktadır.

Özellikle sağlık sektöründe yapılan her türlü inovatif faaliyetler kıymetlidir. Çünkü bu faaliyetlerin olumlu bir şekilde sonuçlandırılması hem kişilere hem de hizmet sunucular açısından önem taşımaktadır. Yapılan inovasyonlar aynı zamanda ülke ekonomisinin performansını artırmaktadır. İnovasyon performansının dikkate alınması ülkelerin sağlık

Sorumlu Yazar: Yiğit Kerem YILDIZ

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

yigitkeremyildiz93@gmail.com

* Bu çalışma Yiğit Kerem Yıldız'ın İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Bölümü 2017 yılı Yüksek Lisans Tezinden hazırlanmıştır.

Gelis Tarihi: 09.04.2018 – Kabul Tarihi: 23.07.2018

harcamaları açısından önemlidir. Çünkü sağlık sektöründe yapılan harcamalar giderek artmaktadır. Yapılan çalışmalarda sağlık harcamalarında gerçekleşen artışın ekonomik büyümeden %50 daha fazla gerçekleşme eğiliminde olduğunu göstermektedir (1). Sağlık harcamalarının artmaya başladığı bu dönemlerde özellikle yapılan inovasyonların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Fakat inovasyon faaliyetlerinin etkilerinin anlaşılması kolay değildir. Çünkü inovasyon, karmaşık, doğrusal olmayan, birden fazla boyutu bulunan ve inovasyonu oluşturan bilgilerin tam anlamıyla ölçümü imkânsız olan bir süreçtir.

Yapılan inovasyonların etkilerinin ve inovasyon performanslarının ölçülmesi amacıyla araştırmacılar bazı çalışmalar yapmışlardır. İnovasyonun yapısında bulunan bütünselliği ifade edebilecek ve inovasyonun niteliklerini tanımlayabilecek ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütlerin belirlenmesiyle beraber inovasyon endeksleri oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın amacı sağlık sektörü dâhil bütün sektörlerde yer alan kuruluşlar tarafından kabul edilen inovasyon endeksleri hakkında bilgiler sunarak; endekslerin Türkiye hakkındaki görüşleri belirtilerek sağlık sektörüne olan etkilerini yorumlamaktır.

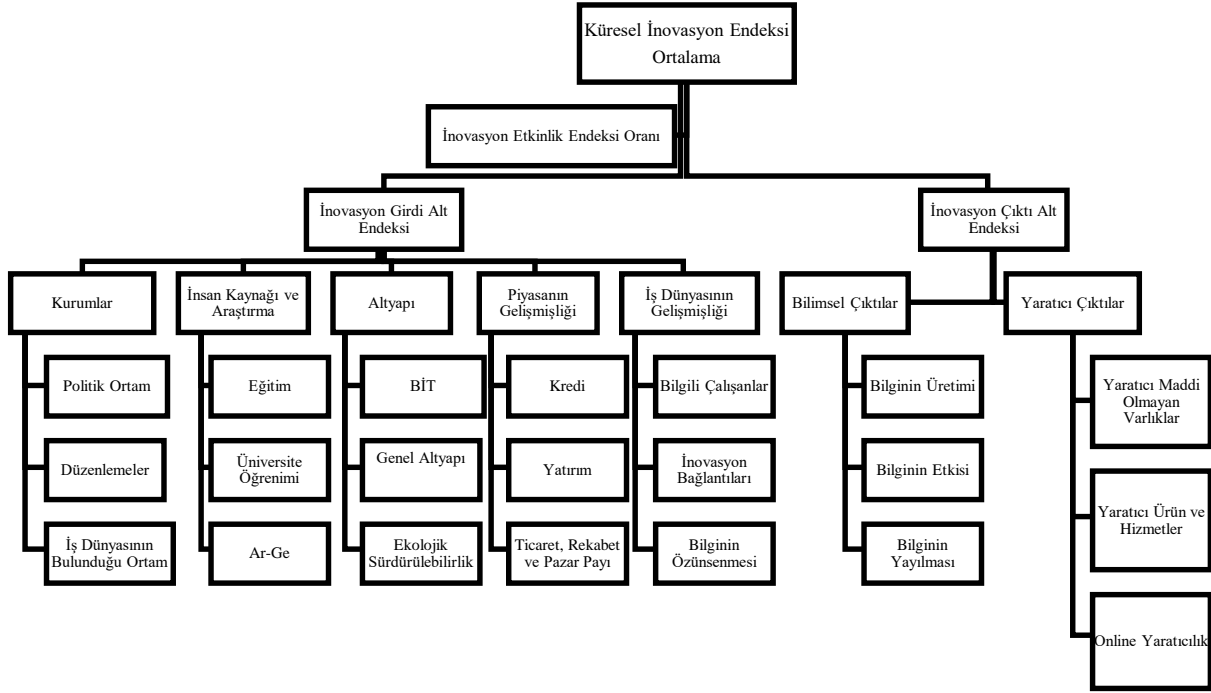
İnovasyon Endeksleri

İnovasyon endeksleri, bir ülkenin ya da bir kuruluşun inovatif yönden performansının değerlendirilmesi amacıyla yaratılmıştır. İnovasyon endeksleri, inovasyon ölçümünde kullanılan bileşenler dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Ülkeler ya da kuruluşlar, en iyi şekilde inovasyon çıktılarını alabildiklerini görmek amacıyla bu endekslerle inovasyon düzeylerini ölçmektedir. İnovasyon endeksleri verileri hazırlamış oldukları anketlere göre toplayarak ölçümler yapmaktadır. Anketlerde kuruluş hakkında genel bilgiler, altyapı, teknoloji, finansal çevre, sağlık gibi başlıklar kullanılarak sorular hazırlanmaktadır. Sağlık sektörü tıpkı her sektörün olduğu gibi bu endeksleri kabul etmektedir. Küresel anlamda kabul endeksler şunlardır:

- Küresel İnovasyon Endeksi,
- Küresel Rekabetçilik Endeksi,
- Avrupa İnovasyon Karnesi,
- En Yenilikçi Ekonomi Sıralaması,
- Dünya Bankası Bilgi Ekonomisi Endeksi.

Küresel İnovasyon Endeksi

Küresel İnovasyon Endeksi, belirli ölçütler çerçevesinde ülkelerin inovasyon performanslarını değerlendirerek incelenen ülkeler arasında sıralama yapmaktadır. Küresel İnovasyon Endeksi, 2007 yılında inovasyonun özelliklerini anlamak, ölçütleri ve yaklaşımları ortaya koymak amacıyla INSEAD adlı bir yükseköğrenim kurumu tarafından oluşturulmuştur (Şekil 1) (2).

Şekil 1. Küresel İnovasyon Endeksi (3)

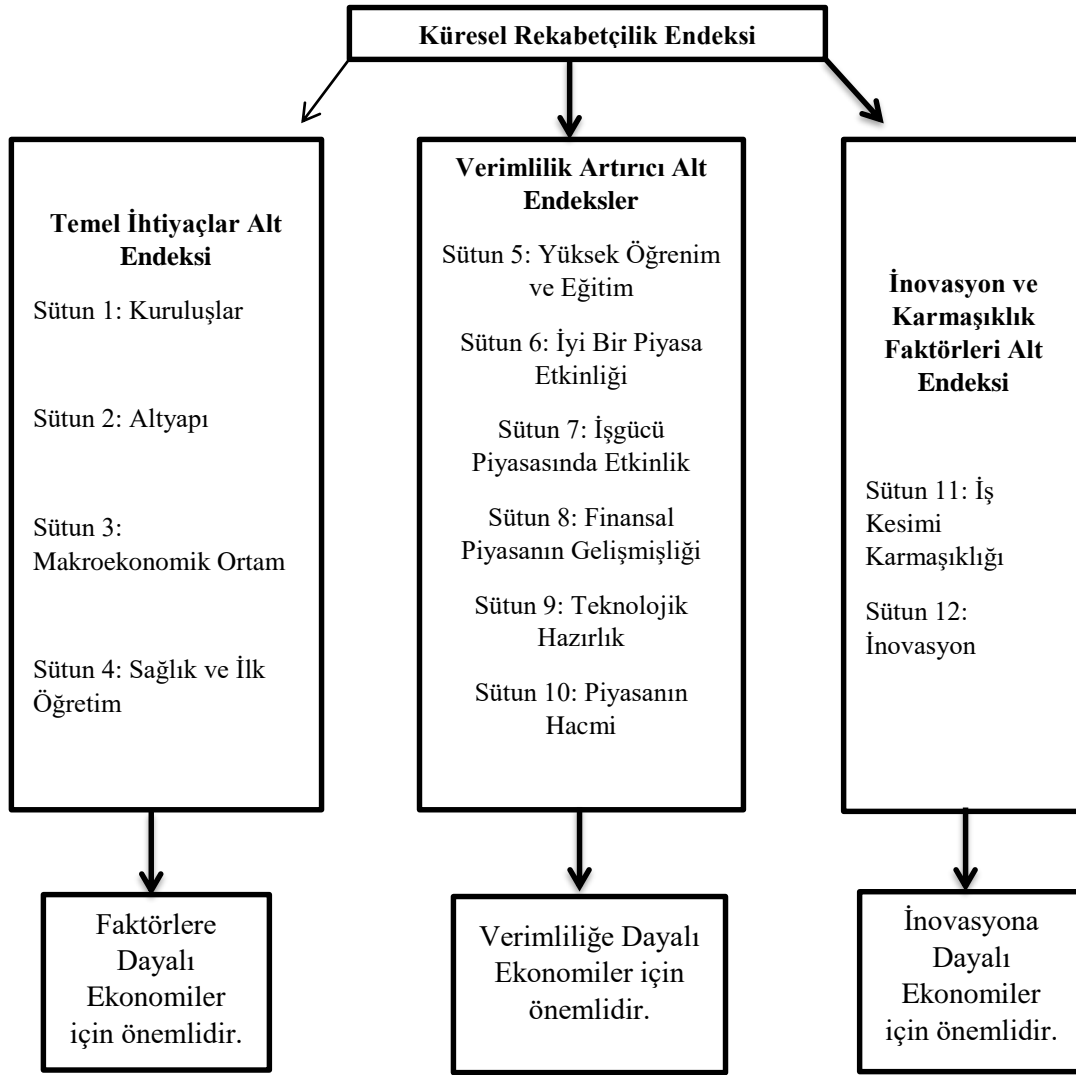
Küresel Rekabetçilik Endeksi

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2005 yılından beri kullanmakta olduğu Küresel Rekabetçilik Endeksi'nin temel amacı, ülkelerin rekabetçiliğini belirleyen mikro ve makroekonomik kurumları ölçmektir (4). Başta inovasyon endeksi olarak kabul edilmeyen bu endeks, inovasyonun oluşmasını sağlayan faktörleri açıklayabilmesinden dolayı günümüzde inovasyon endeksi olarak kabul görmektedir. Küresel Rekabetçilik Endeksi'nin yapısı Şekil 2'deki gibidir.

Avrupa İnovasyon Karnesi

Avrupa İnovasyon Karnesi, Avrupa Birliği İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü (Directorate General Enterprise and Industry) kapsamında olan "PRO INNO Europe" tarafından hazırlanmıştır (Şekil 3) (5). Bu endeks, içerisinde bulundurduğu çeşitli uygulamalar ile inovasyon politikalarını desteklemektedir. Ülkeler inovasyon yönünden sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar ise şunlardır:

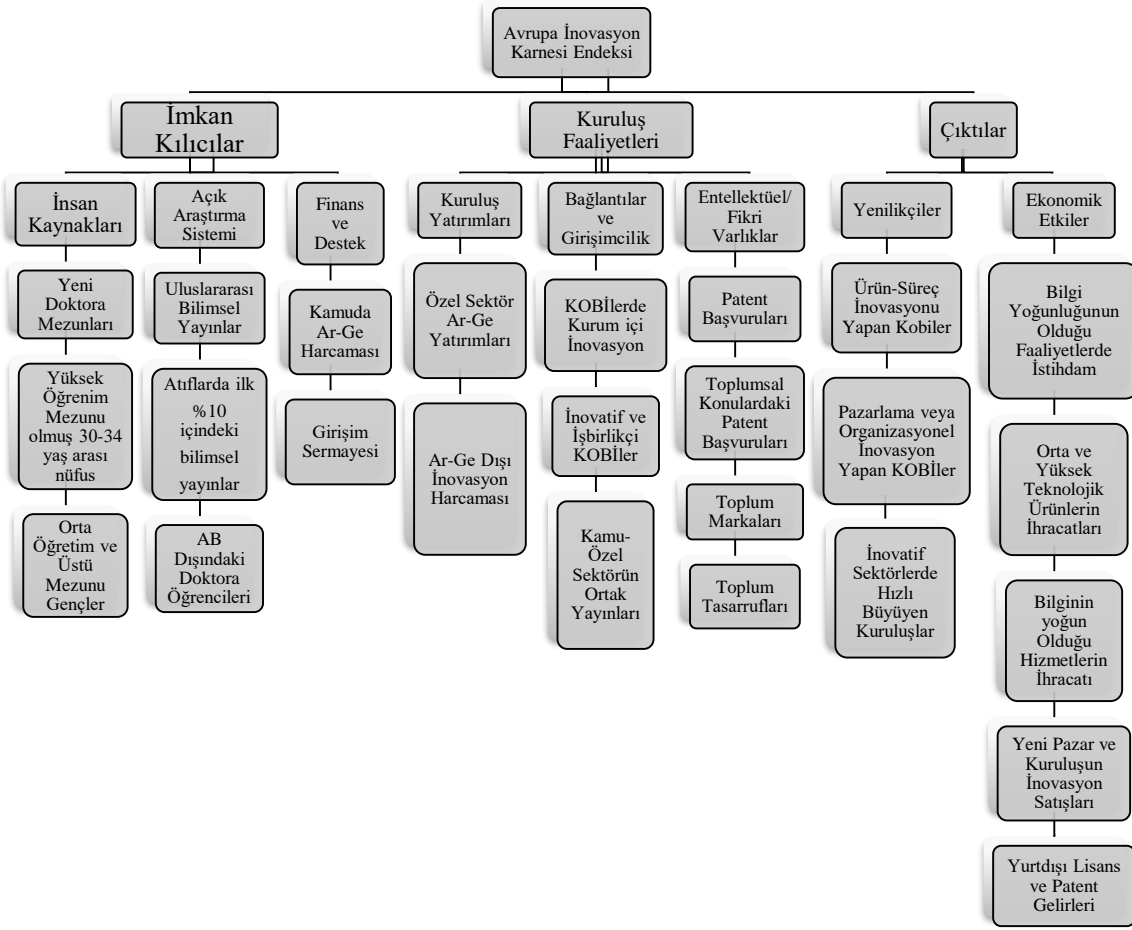
- İnovasyon Liderleri
- Güçlü İnovatörler
- İlmli İnovatörler
- Mütevazı İnovatörler

Şekil 2. Küresel Rekabetçilik Endeksi (4)

En Yenilikçi Ekonomi Sıralaması

Economist Intelligence Unit, ülkeler arasında bir sıralama yapma amacıyla inovasyon girdileriyle inovasyon çıktıları arasında farklılaştırmaya dayalı bir endekstir (6). Kuruluşların küresel iş stratejilerini formül haline dönüştürmek amacıyla kullanılan ana kriterleri yansıtarak yalnız tarihi şartlara göre değil ayrıca inceleme yapılan yılın ilerisindeki 5 yıl için geçerli olan beklentileri açıklayan bir modeldir. Model, Doğrudan İnovasyon Girdileri ve İnovasyon Çevresi olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Modelin detaylı yapısı Tablo 1’de görülmektedir.

Şekil 3. Bileşenleriyle Avrupa İnovasyon Karnesi (5)

Tablo 1. En Yenilikçi Ekonomi Sıralaması İnovasyon Endeksinin Yapısı (7)

Doğrudan İnovasyon Girdileri(Direct Innovation Inputs): Hesaplanacak ortalamanın 0,75lik ağırlığını oluşturmaktadır.	İnovasyon Çevresi(Innovation Environment): Hesaplanacak ortalamanın 0,25lik ağırlığını oluşturmaktadır.
<ul style="list-style-type: none"> Ar-Ge'nin Gayri Safı Yurt İçi Hasıla'ya yüzdesel olarak payı Yerel araştırma altyapılarının özellikleri İşgücünün eğitim statüsü İşgücünün teknik bilgi ve becerileri Bilgi teknolojileri ve iletişim altyapısının niteliği Geniş bantların kullanımı 	<ul style="list-style-type: none"> Siyasi Ortam Piyasa/Pazar imkânları ve fırsatları Serbest girişimcilik ve rekabete özgü politikalar Yabancı yatırımcı politikaları Dış ticaret Vergiler Finansman şartları İşgücü piyasası Altyapı

Dünya Bankası Bilgi Ekonomisi Endeksi

Bilgi Değerlendirme Metodu, Dünya Bankası Kalkınma için Bilgi Programı tarafından geliştirilmiş etkileşimli bir karşılaştırma aracı olarak tasarlanan bir endekstir. Bu endeksin temel amacı, ülkelerin bilgiye dayalı bir ekonomi olmaları için üstesinden

gelmeleri gereken sorunlarıyla karşılına çıkabilecek fırsatları ortaya koymaktır. Bilgi ekonomisinin 4 temel bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenler Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. Bilgi Ekonomisi Bileşenleri (8), (9).

Ekonomik ve Kurumsal Rejim	Mevcut ya da yeni bilginin etkili bir şekilde kullanılması için destek sistemler bulunmaktadır. Bunun dışında bu bileşen girişimcileri de desteklemektedir.
Eğitim ve Beceri	Vatandaşların bilgiyi üretmek, paylaşmak ve bilgiyi etkin bir şekilde kullanması amacıyla eğitim ve beceri kazanmaya ihtiyaç duymaktadır.
Bilgi ve İletişim Altyapısı	Dinamik olan bir enformasyon altyapısıyla etkili iletişim, bilgi alışverişinde kısacası enformasyonun işleyişini kolaylaştıracaktır.
İnovasyon Sistemi	İnovasyon sistemleri; kurumların, araştırma merkezlerinin, danışmanların, üniversitelerin ve diğer organizasyonların küreselleşme ile artan bilgi deposunu kendilerine çekebilmek, özümsemek, bunları yerel ihtiyaçlara göre uyarlamak ve yeni teknolojiler oluşturmak için gereklidir.

2. BULGULAR

Küresel İnovasyon Endeksi’nde Türkiye 2016 yılında yapılan ölçümlere göre 128 ülke arasında 42.sırada yer almaktadır. Yapılan gözlemlerde Türkiye’nin güçlü olduğu ve zayıf olduğu yerler tespit edilmiştir. Yapılan tespitler Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3. Türkiye’nin Küresel İnovasyon Endeksi’ne Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri (3)

Güçlü Yanlar	İnovasyon etkinlik endeks oranının iyi düzeyde olması Yükseköğrenim rakamlarının artması Azınlık yatırımcıları koruma kolaylığının bulunması İşlem gören hisse senetlerinin toplam değerinin GSYİH’ya olan yüzdesinin yüksek olması Ticaret, rekabet ve pazar ölçeğinin büyümüş olması Yerel rekabetin artması Yerel piyasa ölçeğinin büyümesi Bilgisayar yazılımlarına yapılan harcamaların artması Marka değerlerinin büyümesi Endüstriyel tasarım değerlerinin büyümesi Yaratıcı malların ihracatının toplam ticarete olan yüzdesinin artması
--------------	--

Tablo 3. Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksi'ne Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri (3) (Devamı)

Zayıf Yanlar	<p>Politik ortam ve güvenlik</p> <p>İşten çıkarma maliyetlerinin artması</p> <p>İflas sorunlarının çözümünün zorlaşması</p> <p>GSYİH'nın eğitime olan payının düşük olması</p> <p>GSYİH'nın mikrofinans brüt kredilerine olan payın düşük olması</p> <p>Kadın işgücünün toplam işgücüne olan payının düşük olması</p> <p>Yabancılar tarafından finanse edilen Ar-Ge'ye yönelik gayri safi yurt içi harcamalarının düşük olması</p> <p>Bilgi iletişim teknolojisi hizmetleri ithalatının toplam ticaret yüzdesinde düşük olması</p> <p>Bilgi iletişim teknolojisi hizmetleri ihracatının toplam ticaret yüzdesinde düşük olması</p> <p>Kültürel ve yaratıcı hizmetlerin toplam ticarete olan yüzdesinin düşük olması</p>
--------------	---

Küresel Rekabetçilik Endeksi'ne göre Türkiye 138 ülke arasında 55.sırada yer almaktadır. Türkiye yaşanan olumsuzluklara rağmen ülkenin güçlü bir ekonomisinin bulunduğunu kanıtlamıştır. Türkiye aynı zamanda yüksek düzey öğrenimde olumlu yönde gelişmeler kat etmektedir. Ama güçlü bir işgücünün oluşması için eğitimin kalitesinin gelişmesi için uygulamaların geliştirilmesi gereklidir. Türkiye'nin zayıf kaldığı en önemli noktanın işgücü piyasası olduğu gözlenmiştir. İş piyasasının dinamik bir şekilde yaratılması için yerel rekabet gelişmeli ve yatırımların gelişmesi için ülkenin küresel değerinin artırılmalıdır. Türkiye'de sektör fark etmeksizin kuruluşların işlerini gerçekleştirmede karşılaştıkları sorunlar Şekil 4'dedir. Bu sorunlar aynı zamanda inovasyon faaliyetlerinin gerçekleşmesini etkileyen etmenleri de açıklamaktadır.

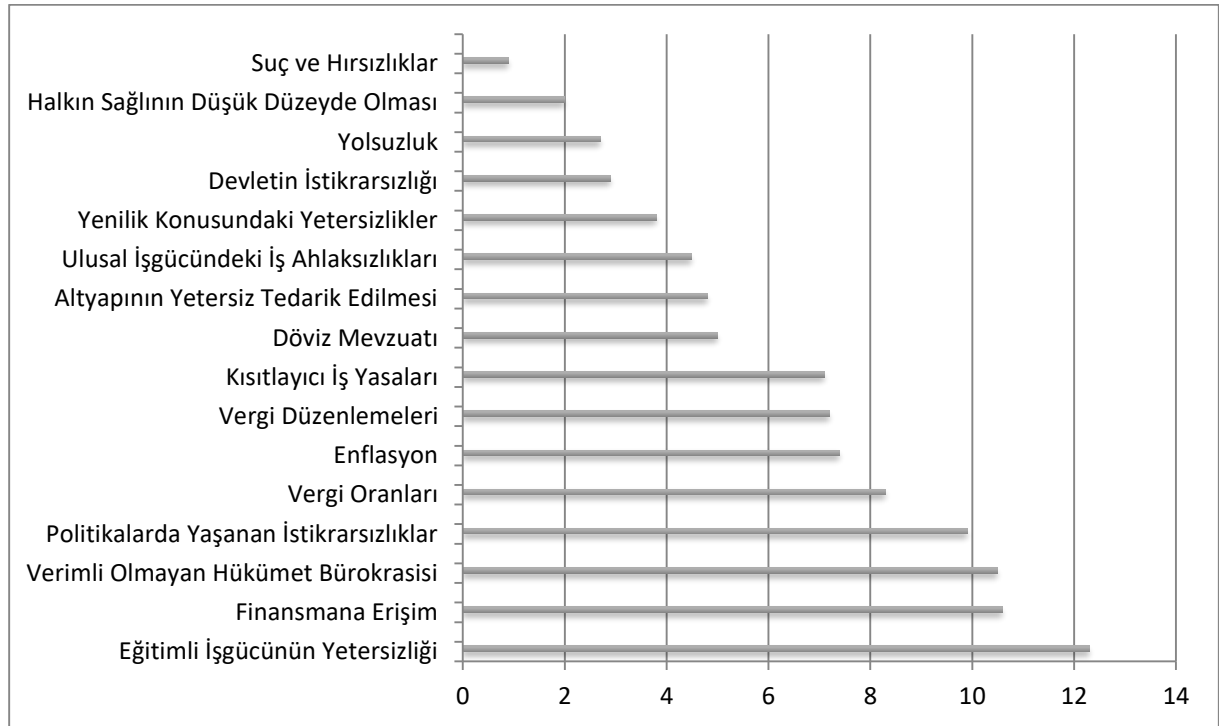
Avrupa İnovasyon Karnesi'nde Türkiye inovasyon konusunda orta düzeydedir. Türkiye'nin inovasyon performansı yıllar geçtikçe artmaktadır. Türkiye rakamlar ile Avrupa Birliği'ne üye olan ülkeleri yakalamaktadır. Artan değeriyle Türkiye mütevazı bir ülke olmaktan çıkarak ılımlı inovatif bir ülkeye durumuna geçmiştir. Bu yükselişin ana sebebi Ar-Ge olmayan inovatif faaliyetlere yönelik harcamalar yaklaşık olarak 12 kat artmıştır. Bu yükselişin diğer bir sebebi, yeni inovatif ürünlerin satış paylarına olan yüzdenin artmasıdır. Türkiye neredeyse göstergelerin hepsinde büyük bir gelişme göstermiştir. Özellikle kuruluşların yatırımlarındaki büyüme dikkat çekmektedir. Bu büyüme rakamsal olarak ifade edilirse, Ar-Ge dışı inovasyon yatırımlarında %43, yeni ürün inovasyonlarının satışlara payında %23, toplumsal markalar alanında %19 büyüme gözlenmiştir. Patent İşbirliği Anlaşması'na yapılan patent başvurularında yaşanan toplumsal zorluklarda %22 büyüme gözlenmiştir. Bunun anlamı zorlukların etkisi azalmıştır. Türkiye'nin zayıf olduğu ana noktalar ise şunlardır (5):

- Yurtdışındaki lisans ve patent gelirleri,
- Kamu-özel bilimsel yayınları,

- Toplum tasarımları ve toplum markaları
- Kamu-özel bilimsel yayınları gibi bazı alanlarda gerilemeler

Economist Intelligence Unit'in yayınlamış olduğu ve inovasyonun ölçümünde yardımcı olan İş Dünyasının İçinde Bulunduğu Çevre Koşulları Sıralaması'nda Türkiye 2014-2018 yıllarını kapsayan en son sıralamaya göre Türkiye'nin skorunu 6,55 olarak 82 ülke arasında 44.sırada olduğu gözlenmiştir (7).

Bilgi Ekonomisi Endeksi'ni oluşturan bileşenlerin yardımcı olduğu puanlamaya göre Türkiye'nin en son kayıt altına alınmış olduğu 2012 yılı skoru 5,16'dır. Bu puanın anlamı, Türkiye orta düzey bir ülke konumundadır (10).

Şekil 4. Türkiye'de İş Yapılırken En Çok Karşılaşılan Sorunlar (4)

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnovasyon endeksleri, sadece sağlık sektöründe değil aynı zamanda bütün sektörlerde kullanılan çok amaçlı bir performans ölçüm yöntemidir. İnovasyon endeksleri, inovasyon performans ölçümleri dışında ülkelerin inovasyon konusunda avantajları ve dezavantajlarını vurgulamaktadır. Ayrıca yenilik faaliyetleri konusunda ülkelerin ve kuruluşları yol gösteren birer kılavuz görevi görmektedir. Bu endeksleri birer SWOT Analizi aracı olarak görmek hiçte yanlış olmaz. Çünkü inovasyon endeksleri, ülkelerin ve kuruluşların inovasyon faaliyetlerinde fırsatlarını, potansiyellerini ve inovasyon konusunda tehdit edici olan faktörleri ortaya koymaktadır. Güncel inovasyon endekslerinin Türkiye hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ülkelere göre yapılmasına rağmen o ülkenin içerisinde bulunan sektörler mesaj niteliği taşımaktadır.

İnovasyon endekslerinin yapmış olduğu görüşlerin sağlık sektörü üzerindeki etkilerini tartışmadan önce Türkiye'nin inovasyon konusundaki genel durumu değerlendirilmelidir. Elde

edilen bulgularda Türkiye, güncel inovasyon endekslerine göre genel olarak iyi bir gelişme kaydetmiştir. Fakat inovasyon faaliyetlerinin sürdürülebilir ve etkili bir şekilde gerçekleşmesini olumsuz yönde etkileyebilecek etmenlerin bulunduğu belirtilmiştir. İnovasyon endeksleri özellikle, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın eğitim, araştırma ve geliştirme gibi inovasyon faaliyetlerinin gelişmesini sağlayacak yatırımlara yönelik payının düşük olduğu üzerinde durmaktadır. Bu etmen dışında finansmana erişim, politik ortam ve politiklardaki istikrarsızlıklar, nitelikli işgücünün yetersizliği de dikkat çeken etmenlerdir. Türkiye, inovasyon performansını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin üstesinden geldiği takdirde Türkiye'nin inovasyon konusunda güçlü bir ülke olma potansiyelinin bulunduğu belirtilmiştir. Hatta Küresel Rekabetçilik Endeksi'nde Türkiye'nin güçlü bir ekonomisinin bulunduğu doğrudan belirtilmiştir. Kısacası inovasyon konusunda Türkiye gelişmekte olan bir ülke konumundadır. Eğer Türkiye inovasyonu etkileyen etmenlere dikkat ettiğinde, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine olan yatırımlarını artırdığı ve inovasyon faaliyetlerini sürdürülebilir bir anlayışla yaptığı takdirde gelişmiş bir ülke olabilir.

Bulgular bölümünde yapılan genel değerlendirme ile beraber incelendiğinde bu endekslerin Türkiye hakkındaki görüşleri sağlık sektörüne göre değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Endekslerin hepsinde Türkiye yükseköğrenim alanında gelişim kaydetmiştir. Bu gelişme inovasyonun gerçekleşmesini sağlayacak insan gücü kaynağının temin edilmesi açısından önemlidir. Sağlık sektörü için özellikle nitelikli işgücü en önemli kaynaklardan birisidir. Özellikle sağlık alanında mezun olan bireylerin artması nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması anlamına geldiği için yükseköğrenimdeki olumlu gelişmeler sürdürülebilir olmalıdır.
- İnovasyon faaliyetlerine yapılan yatırımlar artmaktadır. İnovasyon faaliyetlerindeki artış sağlık sektörü için de geçerlidir. Bu duruma örnek olarak sağlık turizmine yönelik yapılan faaliyetler gösterilebilir.
- Bilginin yoğun olduğu üretim faaliyetleri yapan kuruluşlarda bulunan işgücünün toplam işgücüne olan pay artmaktadır. Bunun anlamı yükseköğrenimdeki gelişmelerin bir yansımasıdır.
- Orta ve ileri düzeydeki teknoloji ürünlerin ihracatı ile bilginin yoğun olduğu şartlarda üretilen hizmetlerin ihracatının toplam ihracat içerisindeki payı artmaktadır.
- Yurtdışından gelen lisans ve patent gelirlerinin GSYİH içindeki yüzdesi büyümüştür. Bunun dışında patentlere yönelik başvuruları önleyen zorluklar hafifletilerek bu süreç kolaylaştırılmıştır. Sağlık sektörü için de bu durum geçerlidir.
- İnovasyon sürecinin ardından üretilen ürün ya da hizmetlerin satışının toplam satış hacmi içindeki payı büyümüştür. Bunu sağlık sektörüne uyarladığımızda inovatif yöntemlerle geliştirilen hizmetlerin yaygınlaştığı ve bu hizmetlerle elde ettikleri gelirlerin toplam yüzdesine olan payının arttığını söyleyebiliriz.

Fakat bu olumlu sonuçların yanında bazı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz sonuçlar ise şunlardır:

- Türkiye’deki politik ortam inovasyon faaliyetlerini aksatmaktadır. Politik ortamdan kast edilen hükümetin politikaları ile bürokrasi süreçleridir. Bu durum her sektörde olduğu gibi sağlık sektörünü de etkilemektedir.
- İflas sorunlarıyla karşılaşan kurumların bu konuda çözüm bulmakta zorlanması veya çözüm bulamadan batmaları yenilik faaliyetlerin gerçekleşmesini aksatmaktadır. Sağlık sektörüne bu durumu uyarladığımızda, başta sağlık kuruluşlarının doğrudan iflas ettiğini nadiren görülmesine rağmen sağlık hizmetleri için gerekli olan aracı şirketlerin iflas etmesi sağlık sektöründe inovasyon faaliyetlerini ve işlerin yürütülmesinde aksaklıklar yaratacaktır.
- Yükseköğretimde gerçekleşen olumlu gelişmelere rağmen GSYİH’nın eğitime olan payı düşüktür. Bunun anlamı sağlık sektörü için gerekli işgücü sayısı artmaktadır. Fakat bu işgücünün kalitesini belirleyen en önemli etken eğitimin kalitesidir. Bu yüzden sadece yükseköğretimdeki olumlu gelişmeler yetmez bunun yanında eğitimin bütün aşamalarında destekler layıkıyla verilmelidir.
- Ar-Ge olmayan faaliyetlere yapılan yatırımlar artmaktadır. Fakat sağlık sektörü dâhil tüm sektörlerin daha sık Ar-Ge çalışmaları yaparak patentten gelecek gelirler elde etmeye çalışmalıdır. Bunun dışında Türkiye’nin hem sektörel hem de ülke değerini gösteren markasına yönelik çalışmalar yapılması gereklidir.
- Finansman ve desteklerin inovasyon faaliyetleri için sağlanmaya başlaması olumlu bir gelişmedir. Fakat finansmana erişimde yaşanan aksaklıklar inovatif fikirlerin gerçeğe dönüşmesini önlemektedir. Bundan dolayı Finansman desteğinin artması dışında bu kaynaklara erişim de desteğin kendisi kadar önemlidir.

Sonuç olarak, inovasyon endekslerinin inovasyon performans ölçümü dışında ülkelerin sürdürülebilir inovasyonu gerçekleştirmeleri konusunda bazı tüyolar vermektedir. Bu tüyolar sayesinde bu çalışmada bazı öneriler verilmesini sağlamıştır Türkiye’nin 2023 hedefleri doğrultusunda, toplumun yüksek refah seviyesine ulaştırma yolunda önemli bir kilometre taşı olması yönünde önemli adımlar atılacak olan inovasyon konusunda bu gözlemler Türkiye’ye yardımcı olacaktır.

Teşekkür

Bu makalenin yazılmasına ve aynı zamanda Yüksek Lisans’tan mezun olmama yardımlarından dolayı Doç.Dr. Yeter Demir USLU’ya teşekkürü borç bilirim.

KAYNAKLAR

1. Ökem ZG. (2011). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Sağlıkta İnovasyon. TÜSİAD.
2. INSEAD. (2011). The Global Innovation Index 2011: Accelerating Growth and Development. https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2011_Report.pdf Erişim Tarihi: 13.06.2018
3. Cornell University, INSEAD, WIPO. (2016). The Global Innovation Index 2016 Winning with Global Innovation. http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf Erişim Tarihi: 13.06.2018

4. Schwab K; World Economic Forum. (2016). The Global Competitiveness Report 2016-2017. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf Erişim Tarihi: 13.06.2018
5. European Union. (2016). European Innovation Scoreboard. ec.europa.eu/docsroom/documents/17822/attachments/1/.../pdf Erişim Tarihi:13.06.2018
6. Karaata ES. (2012). İnovasyonun Ölçümünde Yeni Arayışlar. TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu.
7. Economist Intelligence Unit. (2009). A New Ranking of the World's Most Innovative Countries. http://graphics.eiu.com/PDF/Cisco_Innovation_Complete.pdf Erişim Tarihi: 13.06.2018
8. World Bank. (2008). Measuring Knowledge in the World's Economies. World Bank Institute.
9. Karahan, Ö. (2012). Input-output indicators of knowledge-based economy and Turkey. *Journal of Business Economics and Finance*, 1(2), 21-36.
10. <https://knoema.com/WBPVT2015/privatization-database-world-bank-1988-2008?country=1001170-turkey> Erişim Tarihi: 13.06.2018